

Arthur
Conan
Doyle

Evangelinen kohtalo

ja muita
kertomuksia
rakkaudesta

KUSTANTAMO
HELMIVYÖ

EVANGELINEN KOHTALO

Arthur Conan Doyle

EVANGELINEN KOHTALO
ja muita kertomuksia rakkaudesta

toim. & suom. Mikael Luova

Kustantamo Helmiyö
Turku 2025

Arthur Conan Doyle: Evangelinen kohtalo

Toim. & suom. Mikael Luova

ISBN 978-952-7469-67-5

Painopaikka: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

SISÄLLYSLUETTELO

<i>Saatteeksi</i>	7
<i>Evangelinen kohtalo</i>	13
<i>Tieteen ääni</i>	45
<i>Arpajaisonnea</i>	57
<i>Katala teko</i>	95
<i>Aprillipila</i>	111
<i>Kyyhkyläiset</i>	157
<i>Kilpaan kelpaamaton</i>	169
<i>Glenmahowleyn perijätär</i>	193
<i>Herrasmies-Joe</i>	221
<i>Rippi</i>	239
<i>Diplomatiaa</i>	251
<i>Signor Lambert astuu syrjään</i>	277

SAATTEEKSI

Arthur Conan Doylea (1859–1930) ei voi suurin surmiin-kaan pitää romantikkona. Hän oli aikansa brittiläisen herrasmiehen perikuva, jonka tunteet kuohahtivat urheilukenttien ulkopuolella vain, kun isänmaa tai kunnia olivat uhattuina. Hänen tuotantonsa on miesten tarinaa, ja naisen rooli on useimmiten olla suojeltu ja varjeltu – rakastettu tai äiti. Doylen tunnetuinta luomusta, yksityisetsivä Sherlock Holmesia, on ajoittain pidetty klassisena esimerkkinä asekysäalasta.

Doyle itse oli naimisissa kahdesti. Avioliitto Louise Hawkinsiin eli Touieen oli toverillinen ja kiihkon; häämatkallakin keskityttiin lähinnä kriketin pelaamiseen. Pari tapasi, kun Touien veli oli Doylen potilas tämän varhaisen lääkäriuran aikana. Touieen teki vaikutuksen, miten välittävästi ja omistautuneesti mies teki työnsä. Samalla antaumuksella Doyle suhtautui avioliittonsa. Kun Touie 1893 sai diagnoosin tuberkuloosista ja vain muutamien kuukauden elinajan ennusteen, Doyle teki kaikkensa hänen terveytensä hoitamiseksi. Doyle muun muassa rakennutti perheelle Surreyyn uuden talon, Undershaw'n, joka vastasi hänen vaimonsa tarpeita mahdollisimman hyvin. Kuukaudet venyivät lopulta 13 vuodeksi.

Tunteet tulevaa toista vaimoa kohtaan syttyivät jo edellisen eläessä, mutta moraalistaan tarkka Doyle piti ne kurissa lähes kymmenen vuoden ajan. Esimerkiksi Doylen äiti kyllä tiesi uuden rakkaudenkohteen, Jean Leckien, olemassaolosta mutta Touie ei. Touien tunteita ei saanut loukata. Doylen ja Jeanin välillä oli platoninen rakkaussuhde aina tämän kuolemaan saakka, ja he avioituivat seuraavan vuoden syksynä. (Tietysti nykypäivänä on vaikea ymmärtää romanttista rakkautta ilman fyysisyyttä, ja niinpä Doylen ja Leckien suhteenkin on epäilty olleen laadultaan vähemmän ylevä.)

Doylen teoksissa rakkaus tarkoittaa yleensä kahden ihmisen välistä kiintymystä ja arvostusta, joka ei milloinkaan nouse yhteiskunnan normien yläpuolella. Rakkaudenosoitukset ovat yksityinen asia, ja ulospäin tärkeintä on osoittaa kunniallisuutta. Meidän aikamme näkökulmasta Doylen ritarilliset mieshahmot, jotka suojelevat rakastamaansa mutta ilmeisen avutonta naista hinnalla millä hyvänsä, saattavat tuntua huvittavilta ja kömpelöiltä. Vaan sellainen oli inhimillinen ja kirjallinen ihanne aikanaan.

Tähän valikoimaan on koottu Doylen rakkauskertomuksia hänen uransa alkupuoliskolta. Vanhimmat niistä ovat aivan varhaisimpia hänen julkaistuista tarinoistaan ja viimeisimmätkin vielä 1800-luvun puolelta. Vaikka tarinoissa onkin kyse rakkaudesta, erityisen romanttisia ne

eivät välttämättä suinkaan ole. Monesti Doylen tekstissä kuuluu ironia, yhtä usein tragedia.

Tietävästi vain kaksi kertomuksista on suomennettu aikaisemmin. Niistäkin käännöksistä on kulunut jo yli 120 vuotta.

Kokoelman vanhimmat tarinat ovat *Arpajaisonnea* (Our Derby Sweepstakes) ja *Aprillipila* (Bones, the April Fool of Harvey's Sluice), jotka molemmat ovat ilmestyneet ensimmäisen kerran keväällä 1882 Doylen ollessa vain hieman yli kahdenkymmenen. Kummassakin nuori mies yrittää kömpelösti tehdä vaikutusta ihastukseensa, mutta kertomusten tyylilajit poikkeavat toisistaan täysin. *Arpajaisonnea* on hilpeä yläluokan ihmissuhdehupailu, jossa kertojana toimiva naishahmo osoittautuu hyvinkin kyvykkääksi tekemään päätöksiä. *Aprillipila* sen sijaan on vakavampi, Australiaan sijoittuva lätkkärityyppinen tarina. Doyle sijoitti varhaisissa töissään tapahtumia Australian ja Etelä-Afrikan kaltaisiin kaukaisiin maailmankolkkiin, epäilemättä eksotiikkaa ja seikkailun tuntua tuodakseen.

Hieman samankaltainen asetelma on myös kertomuksessa *Herrasmies-Joe* (Gentlemanly Joe, 1883). Siinäkin sosiaalisesti hiematon nuorimies rakastuu, mutta vaatii sankarillisen teon, jotta hänen todellinen kyvykkyytensä tulee näkyviin. Doyle ottaa paljon irti nimihahmon tottumattomuudesta kaupungin tapoihin, mutta karkean maalaiskuoren alla sykkii nuhteeton sydän. Alun perin vuonna 1884 ilmestynyt *Glenmahowleyn perijätär* (The

Heiress of Glenmahowley) kääntää asetelmaa toiseen kulmaan. Siinä Irlannin maaseudulla vierailevat asianajat ovat Doylen irtailun kohteina ylimielisine kaupunkilaistapoineen.

Kokoelman aloittava nimitarina *Evangelinen kohtalo* (The Fate of the Evangeline, 1885) on hyväntuulinen seikkailukertomus, jossa mies on valmis äärimmäisiin tekoihin sammumattoman rakkautensa vuoksi. Se ilmestyi alun perin The Boy's Own Paper -lehdessä, joka oli nimensä mukaisesti pojille suunnattu lukemisto. Kristillisen kustantamon julkaisemassa lehdessä sopikin ilmestyä puhdasotsainen ja opettavainen tarina siitä, kuinka uroteko on miehen mitta ja naisen rakkauden oikeutus.

Tieteen ääni (The Voice of Science, 1891) on kepeä pilajuttu, jossa huikentelevainen naistenmies saa nenilleen. Doyle hyödyntää tarinassa tuoretta keksintöä, fonografia, joka kykeni tallentamaan ääntä metallilevyille aiempien tinapaperin peittämien sylinterien sijasta. Samaan aikaan hän pilailee niiden ihmisten kustannuksella, jotka olivat omaksuneet ajan ”tieteellisen” puhutavan, vaikkeivät ymmärtäneet siitä ehkä itse mitään. *Tieteen ääni* oli ensimmäinen Doylelta The Strand -lehdessä julkaistu tarina.

Selvästi omaelämäkerrallista ainesta sisältää *Katala teko* (A Sordid Affair, 1891), joka on myös ankara yhteiskunnallinen kommentti. Tarinan alkoholisoitunut mies rinnastuu Doylen omaan isään, joka oman riippuvuutensa vuoksi vietti ison osan elämänsä viimeisistä

vuosista parantoloissa ja mielisairaaloissa. Doyle tietää mistä puhuu, kun kuvaa kärsimystä, jota alkoholisti läheisilleen tuottaa. Tarinassa vaimo, rouva Raby, suhtautuu mieheensä rakastavasti hoivaten ja itsensä uhraten – Doylen oma äiti sen sijaan käytännössä lopetti kaiken yhteydenpidon mieheensä tämän jouduttua hoitoon.

Kaksi vuoden 1892 kertomusta, *Kilpaan kelpaamaton* (Out of the Running) ja *Diplomatiaa* (A Question of Diplomacy), ovat keskenään hyvin erilaiset. Vielä kun muistaa niiden ilmestyneen keskellä ensimmäistä Sherlock Holmes -novellien sarjaa, voi hetken tuumailia kirjailijan monipuolisuutta. *Kilpaan kelpaamaton* on häpeilemättömän sentimentaalinen tarina jo ennalta tuhoon tuomitusta rakkaudesta. *Diplomatiaa* puolestaan on hauska ja pienimuotoinen, kuin yhden huoneen kamarinäytelmä. Rakkausavioliittokin voi vaatia vanhemman järjestelyjä.

Kyyhkyläiset (Sweethearts, 1894) on ilmestynyt suomeksi aiemmin vuonna 1895 turkulaisessa Aura-lehdessä nimellä *Rakastuneet*. Se on anekdoottimainen, lempeästi hymyilevä tuokiokuva. Lukijan tulkinnasta riippuu, hymyillääänkö siinä rakkauden sokeudelle vai sille, miten rakkaus ylevöittää kokijansa ajatukset. Toinen aiemminkin suomennettu novelli on *Rippi* (Confession). Se ilmestyi aivan tuoreeltaan 1898 suomeksi nimellä *Rippi* Uudenkaupungin Sanomissa ja Wiipurin Sanomissa sekä nimellä *Rippituolissa* Uusi Aika -lehdessä 1901. Kertomus sijoittuu Doylelle harvinaisen

eksoottiseen ympäristöön, portugalilaisten dominikaaninunnien keskuuteen, ja tyyliltään siinä on samanlaista patetiaa kuin aiemmassa *Kilpaan kelpaamattomassa*.

Kokoelman päättää sen tuorein tarina. Kyseessä ei ole millään tavoin romanttinen kertomus, eikä se taatusti edusta lainkaan Doylen omia arvoja. Doyle kuitenkin tunnettiin mustasta huumoristaan ja mieltymyksestään makaaberia kohtaan, joten kenties hän olisi osannut arvostaa novellia *Signor Lambert astuu syrjään* (The Retirement of Signor Lambert, 1898) tämän lemmentäytteisen sikermän huipentumana. Synkän goottilaisessa tarinassa on siinäkin jälleen kyse kunniaista mutta tällä kertaa ilmiasussa, jota nykyään kutsuttaisiin kunniaväkivallaksi. Yhtäläisyyden Doylen aiempaan *The Case of Lady Sannox*-kertomukseen ovat ilmeiset, mutta nyt hän on vielä asteen julmemmalla tuulella.

Haminassa 28.11.2024

Mikael Luova

EVANGELINEN KOHTALO

LUKU I

Vaimoni ja minä saamme usein hyvät naurut, kun satumme silmäilemään nykyajan realistisia sensaatiokertomuksia, sillä olivatpa ne miten hyvänsä erikoisia ja jännittäviä, meistä ne ovat aina kesyjä verrattuna siihen, mitä saimme itse kokea silloin, kun elämä oli yhtä nuori kuin me itsekkin.

Useammin kuin kerran hän on pyytänyt minua kirjoittamaan tapahtumat paperille, mutta kun olen pohtinut, kuinka harva Englannissa edes muistaa Evangelinen tai kaipaa tietoa sen katoamisen todellisista taustoista, ei minusta ole tuntunut vaivan arvoiselta elvyttää muistojani siitä. Kuitenkin jopa täällä Australiassakin saa silloin tällöin lukea lehdistä jonkin viittauksen Evangelineen, joten ilmeisesti yhä on niitä, jotka eivät ole unohtaneet sen outoa tarinaa. Ja niinpä tänä riemukkaana joulunaikana minun tekee mieleni kertoa asioista niin kuin ne tapahtuivat.

Aikoinaan aluksen kohtalo herätti hyvin kiivasta ja vilkasta huomiota Britteinsaarilla, mistä kertovat lukemattomat sanomalehdissä ilmestyneet ilmoitukset ja kirjeet.

Esimerkkinä niistä, ja esittääkseni taustat ytimekkäästi, aloitan kertomukseni muutamalla leikkeellä niistä monista, joita olemme keränneet tapauksen jäljiltä ja joita on niin valtaisa määrä, että vaimoni on täyttänyt pienen leikekirjan niillä. Tämä ensimmäinen on julkaistu Inverness Gazetteissa syyskuun 27. päivä 1873.

“KAUHISTUTTAVA TAPAUS HEBRIDEILLÄ.

- Surullinen onnettomuus, jonka pelätään vaatineen yhden ihmisen hengen, on sattunut Ardvoessa, joka on pieni asumaton saari noin neljäkymmenen mailin päässä Harrisista ja noin puolta lyhyemmän matkan päässä Flannaneista. Vaikuttaa siltä, että purjevene nimeltään Evangeline, joka kuuluu herra Scholefield nuoremmalle - Scholefield, Davis & Co. -yhtiön maineikkaan pankkiirin pojalle - oli ankkurissa ja että matkustajat sekä miehistön muodostaneet kaksi merimiestä olivat pystyttäneet rannalle kaksi telttaa, joissa he leiriytyivät kahden tai kolmen päivän ajan. Tämän he tekivät epäilemättä paikan jylhää kauneutta ihaillakseen ja kenties siksi, että oleskelu syrjäisellä saarella tuntui heistä vaihtelulta. Herra Scholefieldin lisäksi Evangelinella matkasivat nuori nainen nimeltään neiti Lucy Forrester, jonka sanotaan olevan hänen morsiamensa, sekä tämän isä, eversti Forrester Lontoon liepeiltä Teddingtonista. Koska sää oli hyvin lämmin, herrat viettivät yönä rannalla ja nukkuivat toisessa teltassa, kun taas

merimiehet majoittuivat toisessa. Nuoren naisen tapana sen sijaan oli soutaa jollalla takaisin veneelle, nukkua hytissään ja palata aamulla. Eräänä päivänä, heidän saarella oleskelunsa kolmantena, auringonnousua teltastaan katsellut eversti Forrester ällistyi ja kauhistui nähdessään, että aluksen kiinnitys oli pettänyt ja että se ajelehti nyt vauhdilla ulapalle. Ripeästi hän antoi hälytyksen, ja herra Scholefield sekä toinen merimiehistä yrittivät uida pelastamaan naista, mutta he saivat huomata, miten kylmä tuuli ja se, ettei purjeita ollut laskettu kunnolla jolloin niistä jäi runsaasti pintaa tuulelle tarttua, saivat aluksen etenemään niin vauhdilla, ettei heidän ollut mahdollista ottaa sitä kiinni. Kun alus nähtiin viimeisen kerran, se ajelehti länsilounaan suuntaan epäonninen nainen mukanaan. Tilannetta pahensi entisestään se, että kesti kolme päivää ennen kuin saarelle jäänyt seurue herrätti ohi kulkeneen kalastusveneeseen huomion ja sai kerrottua ikävästä tilanteestaan. Sekä ennen tapausta että sen jälkeen sää on ollut niin myrskyisä, ettei toivoa kadonneen jahdin löytymisestä juuri ole. Olemme kuitenkin kuulleet, että Scholefieldin yhtiö on luvannut tuhannen punnan palkkion sille alukselle, joka löytää Evangelinen, ja viisi tuhatta sille, joka tuo neiti Forresterin takaisin kunnossa. Olemme varmoja, että kaikenlaisista palkkioistakin huolimatta urheat kalastajamme tekevät kaikkensa auttaakseen nuorta naista, jonka sanotaan olevan

mitä kauneinta laatua. Ainoa toivon hivenemme on, että Evangelinella on riittämiin muonaa ja vettä.”

Uutinen ilmestyi syyskuun 24. päivä, neljä päivää veneen katoamisen jälkeen. 25. päivä lähetettiin seuraava sähke Irlannin pohjoispuolelta:

“Portrush. – John Mullins, kalastaja joka on kotoisin kaupungistamme, on ilmoittanut nähneensä 21. päivän aamuna jahdin, joka vastasi kuvausta kadonneesta Evangelinesta. Hänen oma veneensä oli tuolloin noin viisikymmentä mailia pohjoiseen Malin Headista ja ankkurissa, sillä sää oli sumuinen ja kehno. Jahti ohitti hänet takaa styyrpuurin puolelta kahdensadan jaardin päästä, mutta sumu oli niin sakea, ettei hän voinut olla varma havainnoistaan. Alus kulki länteen päin isopurje ja keulapurje reivattuina. Peräsimessä oli mies. Kalastaja näki selvästi naisen kannella ja epäilee tämän huutaneen hänelle jotain, mutta hän ei ole varma ulvoneen tuulen vuoksi.”

Minulla on monia leikkeitä täynnä epäilyksiä ja pelkoja Evangelinen kohtalosta, mutta en aio lainata niistä yhtään ylimääräistä. Tässä on Central Newsin sähke, joka murskasi toiveikkaimpienkin viimeiset toiveet. Se julkaistiin lehdissä lokakuun 3. päivä.

Sherlock Holmesin luoja ARTHUR CONAN DOYLE (1859-1930) ei koskaan ollut mikään romantikko, mutta rakkaudella oli hänen laajassa ja monipuolisessa tuotannossaan suuri merkitys. Hän oli monella tapaa viktoriaanisen Englannin ruumiillistuma, brittiläinen herrasmies jolle rakkaus merkitsi kiintymystä ja arvostusta, ei kuohahtelevia romansseja. Hänen kertomuksissaan se kuitenkin oli oivallinen pohja niin suurille tunteille, hurjille seikkailuille kuin humoristisille sattumuksillekin. Synkempiä sävyjä lukija kohtaa, kun sukusalaisuudet ja kostonhimo nousevat pintaan...

Evangelinen kohtalo kokoaa Doylen alkupuolen tuotannosta 12 novellia, jotka tavalla tai toisella kertovat rakkaudesta. Suurin osa kertomuksista on aiemmin suomentamattomia. Teoksessa on myös taustoittava esipuhe ja selitysosa.

ISBN 978-952-746-967-5

Kansi: Timo Ronkainen

